

мику.

Отсюда следует, что трансформация завершается переходом на новую качественную ступень развития, которая сегодня или завтра может затрагивать все страны. Приток лизингового и инвестиционного капитала и их трансформация начинается, как правило с рыночно развитых стран. Такой приток, часто может приводить к оттоку капитала стран с переходной экономикой. Это положение, отражающее всеобщий характер мирового процесса глобализации рынков лизинговых услуг, имеет как Республика Узбекистан, так и страны СНГ в целом, и имеют прямое отношение не только к их будущему состоянию, которые переживает свою локальную переходность, но и ставит перед ним проблему выбора своей будущей национальной модели по созданию финансовых институтов, которые необходимы для обеспечения стабильного функционирования рынка лизинговых услуг в целом.

ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

***Ніколенко С. С.**, д. е. н., професор;*

***Лозова О. В.**, асистент*

Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

Важливою концептуальною особливістю наукового обґрунтування соціально-економічного розвитку України є необхідність стратегічного прогнозування всієї національної економіки як самостійної системи. В умовах ринкової економіки прогнозування є важливою складовою цілісного механізму державного управління національною економікою, основною метою якого є передбачення ймовірних тенденцій при розв'язанні стратегічних завдань її розвитку. Прогнозні оцінки соціально-економічних процесів і явищ є вихідним матеріалом для вибору цілей національної економіки, визначення напрямів довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку, а також прийняття управлінських рішень щодо досягнення прогнозованого стану економіки. Отже, прогнозування соціально-економічного розвитку є одним із інструментів реалізації державної політики на довго-, середньо- та короткостроковий періоди.

Однією з найважливіших характеристик розвитку національної

економіки є економічне зростання, яке створює можливості забезпечувати постійно зростаючі потреби населення в товарах і послугах, вирішувати фундаментальні проблеми соціально-економічного розвитку національної економіки та проблеми обмеженості виробничих ресурсів. Національна соціально-економічна система України є нестійкою та поки ще нездатною до сталого розвитку, а тому потребує реформування та адаптації до ринкових умов, передусім у вигляді визначення довгострокових тенденцій соціально-економічного розвитку на основі стратегічного прогнозування.

Побудова системи показників прогнозування та оцінювання рівня соціально-економічного розвитку є складним і актуальним завданням. Постійне розширення кількості показників призводить до занадто розгалуженої системи індикаторів, кожен з яких достатньо об'єктивно відображає дію окремо взятого фактора на соціально-економічний розвиток. Проте, при визначенні інтегральної оцінки виникає низка проблем, зокрема, такі як: встановлення відносної вагомості дії кожного з факторів, вибір схеми оцінювання, обґрунтування методу згортання векторної величини до скалярного виду, зведення показників до зіставного виду тощо. Тому, враховуючи принцип В. Парето, бажано сформувати таку мінімальну кількість показників у системі аналізування та оцінювання рівня соціально-економічного розвитку національної економіки, яка забезпечить наочність тлумачення їх числових значень та зручність оперування.

Аналіз основних тенденцій національної економіки показує, що за останні 10 років динаміка її соціально-економічних показників є свідченням того, що у країні не відбулось тих якісних змін, які відповідають поняттю «соціально-економічний розвиток» (табл. 1). У національній економіці відсутній системний підхід до формування державних соціальних гарантій, а також сучасного інструментарію вибору пріоритетів соціальної та економічної політики та механізмів їх реалізації. Україна завершила перехід до ринкової економічної системи, але так і не змогла подолати проблеми тотальної бідності населення, реформувати систему охорони здоров'я, пенсійну систему, а також вирішити багато інших соціальних питань. Повільний перехід до адресної допомоги зумовлює залучення надмірних бюджетних ресурсів на соціальні потреби. Визначено, що основним стратегічним завданням має стати підвищення добробуту для більшості громадян, а також створення та підтримка середнього класу.

Таблиця 1 – Рівень соціально-економічного розвитку національної економіки України

Показники	2005 р	2006 р	2007 р	2008 р	2009 р	2010р	2011 р
Зміна обсягу ВВП (у постійних цінах 2007 р.)	3,0	7,4	7,6	2,3	-14,8	4,1	5,2
Зміна обсягу продукції сільського господарства	1,0	2,5	-6,5	17,1	1,8	1,5	17,5
Зміна інвестицій в основний капітал	1,9	19,0	28,9	-2,6	-41,5	-0,6	21,2
Зміна реального наявного доходу населення	23,9	11,8	14,8	7,6	-10,0	17,1	19,3
Зміна середньомісячної номінальної заробітної плати	36,7	29,2	29,7	33,7	5,5	20,0	17,6
Зміна середньомісячної реальної заробітної плати	20,3	18,3	12,5	6,3	-9,2	10,2	8,7
Зміна кількості наявного населення	99,3	99,3	99,4	99,4	99,5	99,6	99,7

Примітка. У % до попереднього періоду.

Соціально-економічний розвиток – це складний процес зміни матеріального базису виробництва, а також усієї сукупності різноманітних відносин між економічними суб'єктами національної економіки та соціальними групами населення, у якому взаємодіють позитивні і негативні фактори, що потребують постійного державного прогнозування та регулювання. Оскільки соціально-економічний розвиток як об'єкт прогнозування є надзвичайно складною системою, то саме метод моделювання дає можливість сформулювати теоретико-методичні основи дослідження напрямків розвитку держави у вигляді моделі, тобто впорядкованої сукупності вимірюваних показників. Ідеться не про окремі соціально-економічні показники та індикатори соціально-економічного розвитку суспільства, а про формування системи, здатної охопити всі аспекти цієї проблематики з можливими розрахунками подальших варіантів розвитку подій у суспільно-політичному та економічному житті держави.

На основі запропонованої схеми державного механізму реалізації соціального захисту населення (рис. 1) з використанням методу комплексних показників (індексів) – демографічного, трудового потенціалу, макроекономічного та соціального розвитку – сформовано цілісну, системно пов'язану групу індикаторів соціально-економічного розвитку держави.

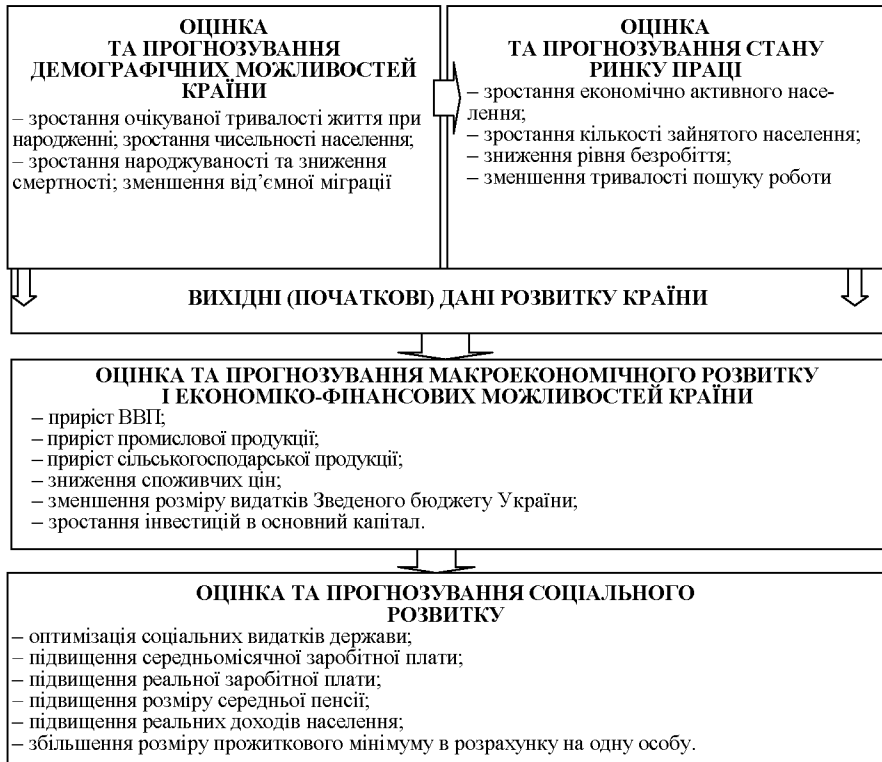

Рисунок 1 – Державний механізм реалізації соціального захисту населення

Для прогнозування соціально-економічних показників використано метод прогнозної екстраполяції, відповідно до визначених функцій та заданих параметрів, знайдено прогностичні рівняння для кожного із одиничних показників. За визначеними функціями здійснено прогнозування показників до 2020 р. також розраховано комплексні індекси у 2010 та 2020 рр. (табл. 2).

Прогнозні розрахунки на 2020 р. дозволили констатувати повільний соціально-економічний розвиток України. З огляду на це, державі, аби створювати конкуренцію розвинутим країнам світу, необхідно провести ряд реформ і оптимізувати свою видаткову частину бюджету, а особливо соціальні видатки, які, як свідчить проведений аналіз, не поліпшують рівень та якість життя громадян і не вирішують проблеми соціального захисту малозабезпечених верств населення. Для вирішення цих проблем застосовано системний підхід на основі стратегічного управління, в основу якого покладено не максимум ВВП на душу населення, а соціальна гармонізація, тобто можливість людей вести гідний спосіб життя (більше свободи вибору: мети і способу життя, можливостей в освіті, охороні здоров'я, економічній та суспільній діяльності та самореалізації особистості).

Розроблений механізм прогнозування соціально-економічного розвитку на довгострокову перспективу за допомогою комплексних показників створює можливість оперативно прогнозувати розвиток національної економіки за різні проміжки часу та виявляти «прогалини» державного регулювання, які потребують вчасних управлінських рішень.

Таблиця 2 – Узагальнені показники соціально-економічного розвитку України

Група показників	Роки		Одиничні показники	Роки	
	2010	2020		2010	2020
1	2	3	4	5	6
Комплексний демографічний індекс, %	3,45	8,49	Очікувана тривалість життя при народженні, років	70,4	83,1
			Чисельність населення, млн. осіб	46,0	46,0
			Народжуваність, тис. осіб	497,7	698,8
			Смертність, тис. осіб	698,2	281,7
			Міграція населення, тис. осіб	16,1	-459,1
Комплексний індекс трудового потенціалу, %	-1,55	-5,61	Економічно активне населення, тис. осіб	22051,6	23304,6
			Зайняте населення, тис. осіб	20266,0	17220,1
			Чисельність безробітних, тис. осіб	1785,6	6084,1
			Середня тривалість пошуку роботи, міс.	7	13

1	2	3	4	5	6
Комплексний індекс макро-економічного розвитку, %	8,61	1,56	Обсяг ВВП, млрд. грн	1094,6	3539,4
			Обсяг промислової продукції, млрд. грн	1065,1	2903,7
			Обсяг сільськогосподарської продукції, млрд. грн	184,9	474,3
			Індекс зростання споживчих цін	109,1	111,97
			Видатки Зведеного бюджету України, млн	377842,8	1043076,0
			Обсяг інвестицій в основний капітал, млрд.	180800,0	336275,3
Індекс соціального розвитку, %	6,93	7,11	Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення, млн грн	104534,9	355833,4
			Середньомісячна заробітна плата, грн	2246,8	7814,2
			Індекс зростання реальної заробітної плати	110,2	111,75
			Середня пенсія, грн	999,0	4088,0
			Індекс зростання реальних доходів населення	110,2	110,64
			Прожитковий мінімум, грн	875,0	2848,6

Визначено, що соціальна орієнтація економічної політики держави у 2000–2012 рр. зосереджувалася передусім на підтримці непрацевдатних та малозабезпечених верств суспільства. Як засвідчила оцінка соціально-економічних процесів, це не є ефективним засобом соціально-економічного розвитку, оскільки не стимулює ні трудової, ні інноваційної, ні підприємницької активності в країні, і, як наслідок, призводить до ще більшого зuboжіння переважної більшості населення.

З огляду на глобалізаційні світові виклики і можливості, Україна, щоб стати конкурентною на європейських теренах, має поетапно вибудовувати власну модель соціально-економічного розвитку. З урахуванням особливостей національної економіки та досвіду розвинутих країн світу з соціально орієнтованою ринковою економікою можна визначити основні її умови: оптимальний перерозподіл ВВП через бюджет (близько 50 %); пріоритетність виробництва над сферою обігу; активна політика держави щодо підтримки повної зайнятості населення та адресна соціальна допомога; залучення приватних підприємств і громадських організацій до надання соціальних послуг населенню; активізація громадянської позиції населення; створення правових умов для реалізації соціально-економічної стратегії країни; підтримка соці-

ально незахищених категорій громадян. Лише за умови ефективного використання бюджетних коштів та постійного моніторингу соціального бюджету можна забезпечити ефективність соціального, а відтак і економічного розвитку.

ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ (НА ПРИКЛАДІ «ОКЛАНОМА FOOD COOPERATIVE», США)

Пантелеймоненко А. О., д. е. н., професор

Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

В умовах світової економічної кризи у середовищі дрібних сільськогосподарських товаровиробників багатьох країн світу (у тому числі й України) дедалі чіткіше простежується тенденція позитивної динаміки у розвитку збутових сільськогосподарських кооперативів, що у сучасній західній практиці мають назву «маркетингові кооперативи». Згідно визначення бізнес-словника англійської мови (Cambridge Business English Dictionary), опублікованого авторитетними науковцями Кембриджського університету (Кембридж, Англія) «маркетинговий кооператив – це організація, створена групою виробників певного виду продукції, які працюють разом, щоб спонукати людей купувати їх продукцію» [2]. Такі кооперативи вже більше півтора століття успішно діють на західноєвропейському аграрному ринку.

При цьому останні десять років У США, Канаді та окремих країнах ЄС спостерігається поширення та удосконалення нової моделі – кооперативу гібридного типу, що поєднує економічні інтереси виробників, переважно дрібних фермерів і звичайних громадян-споживачів. Так, у Сполучених Штатах широковідомими є такі кооперативи, як «Oklahoma Food Cooperative», «Iowa Food Cooperative» та «Nebraska Food Cooperative». Серед кооперативів Канади, передусім, слід згадати «Ottawa Valley Food Co-operative».

Такі кооперативи виконують сервісні функції, що сприяють зростанню прибутковості приватних господарств членів-фермерів і суттєво скорочують витрати членів-споживачів. Для ілюстрації наводимо інформацію щодо особливостей організації та діяльності першого з таких кооперативів – «Oklahoma Food Cooperative», створеного у квітні 2004 року. У порівнянні з традиційними маркетинговими (сільськогосподарськими збутовими) та споживчими кооперативами ідея створення «Oklahoma Food cooperative» мала дві суттєві особливості. По-